

Uluslararası Uyghur Ara tirmaları Dergisi, Sayı: 3, 2014, Sayfa: 247-249.
Xelqara Uy ur Tetqiqati Jornali, San: 3, 2014, Sehipe: 247-249.
International Journal of Uyghur Studies, Volume: 3, 2014, Page: 247-249.

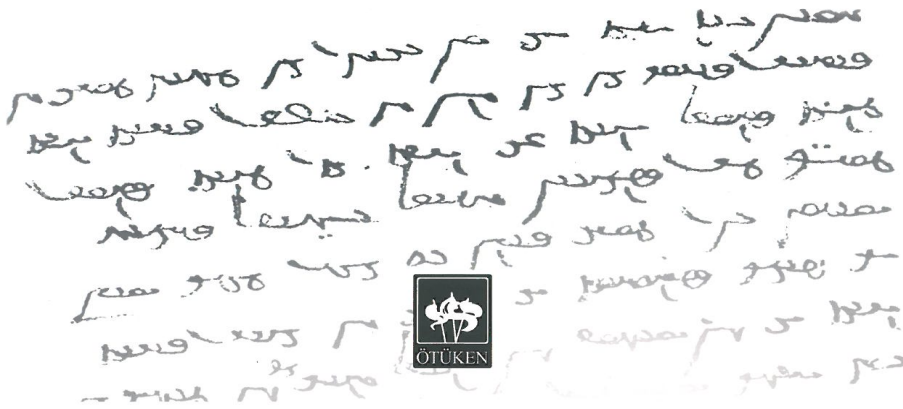
**Melek ÖZYETG N, *slam Öncesi Uygurlarda Toprak Hukuku*, Ötüken Yayınları,
stanbul 2014, 235 s.**

Filiz HAMUR Ç *

247

PROF.DR.
A.MELEK ÖZYETGİN

* Yüksek Lisans Ö rencisi, Nev ehir Hacı Bekta Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Nev ehir-TÜRK YE, E-posta: filizhamurisci@mynet.com.

slamiyet'ten önce kurulan Türk devletlerinin hukuklarıyla ilgili edinilen bilgiler oldukça sınırlıdır ve birçoğunun da Çin kaynaklarından elde edildiği bilinmektedir. Bugün eski Türk hukuk sistemiyle ilgili bilgi edinilen kaynaklardan birisi de Turfan Uygurlarına ait olan sivil belgelerdir.

Ahıslar ve ahıslarla devlet arasındaki hukuki süreçleri ortaya koyan bu belgeler, aynı zamanda Türklerin sosyal, kültürel ve ekonomik hayatına dair bilgi edinilen birincil kaynakları arasında sayılmaktadır. Bu belgelerle ilgili bugüne kadar yapılan çalışmaları çoğu, metinleri ve dilbilim açısından incelemeleri içerdiği için tematik değildir. Bu konuda Melek Özyetgin tarafından hazırlanan *slam Öncesi Uygurlarda Toprak Hukuku* isimli çalışma, Uygurların sözlü metinlerine bugünkü hukuk literatürüyle uygun bağlam altında stilistik ve dilbilim açısından yaklaşımla hukuk araştırmaları için özel bir malzeme oluşturmak amacıyla yazılmış bir eserdir.

Önsöz (s.11-13) ve Giri (s.15-38) kısımlarıyla başlayan eser, üç bölümden meydana gelmektedir. *I. Bölüm: Uygurlarda Toprak Hukuku* (s.41-60), *II. Bölüm: Uygurlarda Toprakla İlgili Sözleşmeler* (s.63-155), *III. Bölüm: Uygurlarda Sözleşme Metinleri* (s.159-212) ana başlıklarını taşımaktadır. Eser, *Uygur Sözleşmelerinin Tıpkıbasımlarından Örnekler* (s.215-219), *Kaynaklar* (s.221-232) ve *Dizin* (s.233-235) kısımlarıyla da sona ermektedir.

Yazar Giri'de Uygurların diğer devletlerin kültür hayatındaki rolleri üzerinde durarak Uygur Türklerinin tarihi hakkında bilgi vermiştir. Ardından Uygur sivil belgeleriyle ilgili bugüne kadar yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar hakkında tanıtıcı ve açıklayıcı bilgiler vererek çalışmaların önemli yönleri üzerinde durmuştur. İnceleme yöntemi ve korpusu hakkında da bu kısımda bilgi veren Özyetgin, Uygur belgelerinin üslup ve terminolojileriyle ilgili incelemelerinin yanında belgelerin hukuk içeriklerinin de ortaya konulmasının hedeflendiğini ve bugünkü hukuk uygulamaları temelinde tasnif edilerek değerlendirildiğini belirtmektedir. Metinler için ayrı bir bölüm oluşturmuş yazar, burada sözleşme metinlerini tasnif ederek metinleri kayıt numarası, isim, bulunduğu kaynak ve sayfa sayıları gibi ayrıntılı bilgileri okuyucunun bilgisine sunmuştur. Korpusu yer alan kısaltılmış eser isimlerini de bibliyografik bir şekilde verdikten sonra eserde sıkça yer alan kısaltmalar ve ifadeleri açıklamıştır.

Birinci bölüm olan *Uygurlarda Toprak Hukuku* "Uygurlarda Hukuki Sözleşmeler ve İlgili Terminolojisi Üzerine" ve "Uygurlarda Toprak Üzerindeki Mülkiyet Hakları" olarak iki alt başlıkta ele alınmıştır. Uygurlarda Hukuki Sözleşmeler ve İlgili Terminolojisi Üzerine adlı kısımda Uygurların sistemli bir gelişimi hukuk anlayışlarının olduğu vurgulanarak sözleşmelerin günümüz hukuk sözleşmeleriyle ilişkilerinden bahsedilmiştir ve sözleşme belgelerinin hukuk tarihiyle ilgili zengin bilgiler sunduğu dile getirilmiştir. Sözleşmelerde yer alan hukukla ilgili kelimelerin kökeni geçtiği belgelerle örneklendirilmiştir, kökene dair görüşlere yer verilerek anlamları sorgulanmıştır. Sonuçta Uygur sözleşme geleneğinde Çin sözleşmelerinin model alındığı ve birçok Çince kökenli terimin Uygur belgelerinde kullanıldığı kabul edilerek Uygur sivil belgeleri ile eski Çin sözleşmeleri arasında ilişki ve içerik benzerliklerinin olduğu dikkat çekilmiştir. Uygurlardaki toprakla ilgili mülkiyet konusu *Uygurlarda Toprak Üzerindeki Mülkiyet Hakları* başlığında "Toprak Üzerinde Tekli ve Ortaklı Mülkiyet, Toprak Üzerine Devlet Mülkiyeti" alt başlıklarıyla ele alınmıştır. Sözleşme örnekleri Uygur Türkçesi ve günümüz Türkçesiyle verilerek metinlerin içeriklerinden bahsedilmiştir ve mülkiyetle ilgili terimlerin geçtiği yerler gösterilerek kökenleri hakkında diğer araştırmacıların da görüşleri ışığında kararlaştırılmış açıklamalar yapılmıştır.

Eserin geniş bir yer tutan *Uygurlarda Toprakla İlgili Sözleşmeler* başlıklı ikinci bölümü de kendi içerisinde dört alt başlıkta ele alınmıştır. Sözleşme belgeleri mülkiyeti devir amacını güden sözleşmeler, kullandırma ve yararlandırma amaçlı güden sözleşmeler, teminat sağlama amacını güden sözleşmeler ve manastır arazilerinin tahsisi ve temlik ile ilgili sözleşmeler olarak

tasnif edilmiştir. *Mülkiyeti Devir Amacını Güden Sözle meler* “Uygurlarda Toprak Satım Sözle meleri” ve “Uygurlarda Trampa/Takas Sözle meleri” olarak ikiye ayrılmaktadır. Bugünün hukuk anlayışı çerçevesinde kar ıla tırmalar yapılarak hukukla ilgili de i imin Turfan Uygur medeniyeti çerçevesinde yansıtılmasının amaçlandığı vurgulanarak on be toprak satım sözleşmesi esas alınmış sözleşmeler üslup, içerik ve terminoloji açısından incelenmiştir. Üslup incelemesinde Nobuo Yamada'nın satım sözleşmesi kalıbı örnek alınmış, sözleşmelerin hukuki içeriği ilgili de erlendirmeler de yapılarak konuyla ilgili özel teknik terimler metinler üzerinde kar ıla tırmalar ve tablolar e li inde incelenmeye çalışılmıştır. Uygurlarda Trampa/Takas sözleşmeleri kısmında ise eldeki üç Uygur sözleşmesi kar ıla tırılmıştır.

Kullandırma ve Yararlandırma Amacını Güden Sözle meler başlığında “Kira ve Ariyet Sözle meleri” ele alınmıştır. Belgelerin üslup özelliklerinin incelendiği kısımda mevcut on yedi Uygur kira sözleşmesinin tamamı bir arada de erlendirilerek ekil ve içerik farklılıklarına de inilmiştir. ncelenen belgelerin bir kısmının eksik olmasına rağmen kalıp ibareler vasıtasıyla belgelerdeki eksik kısımların kar ıla tırma yoluyla tamamlandığı belirtilmiştir. Uygurlarda ariyet sözleşmesi olarak da iki belgeden bahsedilmektedir.

Teminat (Güvence) Sa lama Amacını Güden Sözle meler “Kefalet ve Ta nınmaz Rehni Sözle meleri” olarak iki ana türe ayrılmaktadır. Bu sözleşmelerin de nitelikleri açıklanarak ilgili terimlerin kökenleri üzerinde durulmaktadır.

Uygurlarda Manastır Arazilerinin Tahsisi ve Temlik ile ilgili Sözle meler kısmında Manastır yönetimi ve özellikle manastırlara ait ba ve arazilerin durumuyla ilgili belgeler bulunmaktadır. Bu belgeler manastırlara ait toprak tasarrufu ve Uygurlardaki vakıf geleneği ile ilgili önemli bilgiler vermesi bakımından da önemlidir.

Uygur Sözle me Metinleri başlığındaki üçüncü bölümde kırk bir sözleşme metni yer almaktadır. Metinler, tasnifte kullanılan başlıklarıyla önce Uygur Türkçesiyle ardından günümüz Türkçesiyle verilmiştir. Bu bölüm konuyla ilgili ara tırmacıların istifade edebileceği bir korpus oluşturma amacına hizmet etmekte ve hukuk belgelerini toplu olarak de erlendirme imkanı sunmaktadır. Bölümün sonuna örnek olması açısından Uygur alfabesiyle yazılmış be vesikanın tıpkıbasımını eklenmiştir.

Eserin *Kaynaklar* kısmı kapsamlı bir çalışmanın yapıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Çalışmada yararlanılan yüz seksen altı kaynak yazarların soy isimlerine göre verilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma Türk hukuk ara tırmaları için önemli bir kaynak niteliindedir. Toprak hukukuna dair sözleşmeler dil tarihçisi bakışıyla inceleyerek günümüz Türkçesine kazandıran eserin, bugünün hukuk anlayışını anlamada ve hukuk kültürümüzün geliştirilmesinde büyük katkıları olacaktır. Alanında yapılan ilk ara tırma olmasıyla da Melek Özyetgin'in bu kitabı kendinden sonra yapılacak çalışmalara sağlam bir kaynak ve örnek oluşturacak niteliktedir. Çalışmasından ve ara tırmalara katkılarından dolayı yazarı kutluyor, çalışmalarında başarılar diliyoruz.